

מראי מקומות - יומא

סז.

לראות אם הלבין, וכתבו התוספות ישנים שאין נכון לראות
אם הלבין החוט. וכעין זה כתב התוספות יום טוב, שאם
אחרים באו שם שוב אינו נקרא ארץ גזרה. והשיח יצחק
כתב, שאם אחרים היו באים היה נראה כאילו שלחו בשנים,
ובירושלמי אמרו שלא ישלחנו ביד שנים.

ה. על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון והרי מים וכו'
יש לעיין האם כשהיה רוצה לאכול היו מאכילין אותו אפילו
שלא במקום סכנה, או שרק במקום פקוח נפש ממש.
ובתוספות ישנים כתב בתחילה, שאפילו אם אינו רעב ביותר
מאכילין אותו, ששעיר דוחה איסור האכילה, כמו שדוחה
שבת וטומאה. ועל כן אם אומר שאינו יכול לצאת בלא אוכל,
הרי זה דוחה האיסור. אבל בסוף דבריו כתב, שרק במקום
סכנה, שיש חשש שיאחזנו בולמוס מותר. ובגבורת ארי
(מלואים) הגיה בדברי התוספות ישנים שהם שתי דרכים: א.
שאיין צריך להיות דוקא סכנה. ב. שרק כשיש חשש סכנת
בולמוס.

והרמב"ם (עבודת יו"כ ג', ז) כתב, אם כשל כחו וצריך לאכול
אוכל, וכבר דייק האור שמח (שם) בדעתו שאין צריך שיהא
סכנה, שהרי זה כהותרה כמו שבת וטומאה. והקשה מדברי
הגמרא להלן (פא.) שענוי לא הותר מכללו, ולכאורה כאן
מבואר שהותר מכללו, ותיריך, שרק אם הותר דבר שאינו
מחמת קדושת יום הכיפורים חשוב הותר מכללו, כמו
מוספי שבת או תמידין, אבל מה שנדחה מחמת קדושת יום
הכיפורים עצמו, כשילח השעיר לעזאזל, אין זה חשוב הותר
מכללו.

ה. חולק לשון של זהורית
הקשו התוספות ישנים, מדוע דוחה הבאת הלשון חוץ
לתחום, ותירצו, שמביאין אותו קודם יום הכיפורים, או שהיו
מביאים אותו על ראש השעיר, והרי זה מחמר כלאחר יד.
וכתב בתוספות רבי עקיבא איגר שמבואר בדברי התוספות
ישנים שיש איסור מחמר גם ביום הכיפורים, הגם שאינו כתוב
אלא גבי שבת, ואם כן הוא הדין ביום טוב, אלא שיש לדחות
שבמשה משמע שמדובר בחל בשבת. והמנחת חינוך (מ' ל"ב,
מוסף השבת, הוצאה, אות ט"ז) כתב שמסברא יש לומר שאין כאן
מחמר כלל, כיון שהבהמה היא של הקדש, ואין מזהר על
מחמר בבהמה שאינו שלו, אבל בראשונים מבואר שבכל
בהמה עובר.

ו. לשון של זהורית
כתבו בתוספות ישנים (נדפס בסח.), שאין זה הלשון של זהורית

א. תשעים ריס שבעה ומחצה לכל מיל
העיר הגבורת ארי, מדוע נקט כמה ריס יש לכל מיל, לכאורה
לא היה לו לומר אלא שמירושלים עד הצוק י"ב מיל, והניח
בקושיא.

ב. אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו
פירש השיח יצחק, לראות אם יעשה הדבר כהוגן. וראה עוד
בספר חוקת היום, שנתקשה בזה, מנין לחוש שלא יעשה
המעשה כהוגן. ועיין שם שכתב לחדש שדין הראיה הוא
מדין העמידה על הקרבן, ולא היו יכולים להתקרב יותר, משום
שהיה צריך להיות ארץ גזירה, דהיינו שאין שם אדם אחר.

ג. בא וישב לו תחת סוכה אחרונה
פירש רש"י, אף שהיוצא חוץ לתחום אפילו ברשות אין לו
אלא אלפים אמה, לזה התיירו משום שהוא מעונה וחלש.
והקשה הגבורת ארי (מלואים), שהרי מבואר בגמרא שהמשנה
היא רבי מאיר, ושיטת רבי מאיר בעירובין (ל"ה) היא שתחומין
מדאורייתא, וא"כ כיצד התיירו איסור דאורייתא בשביל שהוא
חלש ומעונה. וכמו כן יש להקשות לשיטת הרי"ף והרמב"ם
שתחום של י"ב מיל מדאורייתא הוא לכולי עלמא, כיצד
מתירין לו איסור דאורייתא.

וכתבו התוספות ישנים (נדפס בסח.) שאפילו למאן דאמר
תחומין דאורייתא, כיון שלא קבע שם שביתתו מתחילת
היום, אם חוזה, אין כאן איסור תורה, וגם חכמים לא גזרו
באופן זה, וכן כתבו התוספות הרא"ש והריטב"א. ולכאורה
הביאור הוא, שאף אם תחומין דאורייתא, זהו רק ממקום
שביתתו, אבל הדין שאם יצא מתחומו אין לו אלא ארבע
או אלפיים אמות, לדעת הכל הוא דין דרבנן, ועל זה אמרו
שמפני חולשתו הקילו.

אבל הגבורת ארי חידש מכח קושיא זו, שאין איסור תחומין
מדאורייתא אלא בשבת, אבל ביום הכיפורים אינו אלא
מדרבנן, שהרי כל המקור לאיסור תחומין הוא מהפסוק 'אל
יצא ממקומו ביום השבת', ויש לומר שהוא רק בשבת. וכן
כתב השאגת אריה סימן ע' [ומה שהובא לעיל דף ס"ו בשם
השאגת אריה שאין אומרים 'הכשרו בכך', שאם לא כן צריך
פסוק להתייר תחומין בשבת למאן דאמר תחומין דאורייתא,
הכל הוא מדבריו שם באריכות, יעויין שם].

אך עדיין הקשה הגבורת ארי, שאף אם אין האיסור אלא
מדרבנן ויכולים לבטלו, מדוע הוצרכו לעשות כן, ולמה לא
עשו עוד סוכה, ויכול הוא לחזור לאותה סוכה בהיתר גמור.
ותירץ, שיש חשש שאנשי הסוכה האחד עשר ילכו עד הצוק

מראי מקומות - יומא

סז. (המשך)

היתה כאן זביחה, אף שהיא שחיטה לטהר מידי נבלה. גם המנחת חינוך (קפ"ה, י) כתב כהשפת אמת, אלא שכתב ששחיטה היא רק לענין אותו ואת בנו, אבל אינה שחיטה לענין אכילה, וכתב שלכאורה גם לגבי טהרה מידי נבלה אינה שחיטה. עוד כתב לדון, אפילו אם דחייתו אינו כשחיטתו לענין אכילה, אם נפל השעיר ולא נעשה טריפה, ויש עליו מצוה לרדת ולהרגו, האם יכול להרגו על ידי שחיטה, ויהא מותר באכילה. ומשמע שם שכל הצד שאסור באכילה הוא משום שיתכן שכל ההיתר הוא רק משום שהתירה התורה בהנאה, שלא אמרה התורה לאסור בהנאה לתקלה. ושמא אין זה שייך אלא בהנאה, אבל באכילה לא שייך שיבא לידי תקלה (ולכאורה כוונתו, שכיון שיש עליו מצוה להרגו מיד, אין שייך שיבא אחר לאוכלו בלא ידיעה שהוא המשתלח), ושוב יתכן שאסור באכילה, או שמא כיון שמותר בהנאה, גם באכילה אינו אסור.

י. חד אמר אסור

כתבו האחרונים (הגרי"ז בספרו כאן עמ' 42, ובקובץ שעורים ח"ב סי' כ"א אות ד' זה), שנחלקו רש"י ותוספות בגדר האיסור, שבתוספות בזבחים (ע"ב ד"ה אלא) מבואר, שאינו איסור קדשים, וביאר הגרי"ז שהקדושה כבר פקעה, והוא איסור חדש מהפסוק של 'גזירה', אבל מרש"י במעילה (יא:) מבואר, שהאיסור הוא באמת מצד הקדושה.

האמור לעיל (מא:), עיין בדבריו הראיה לזה, אולם ברש"י לעיל שם, מבואר דהוא אותו הלשון המוזכר שם.

ז. וכולן על ידי עירוב

פירש הגבורת ארי (מלואים) שנחלקו בדין שאין מערבין אלא לדבר מצוה, שלרבי יוסי מה שמלוין את המשלח הרי זה כדבר מצוה, ולכך אמר שהיה זה על ידי עירוב, ולרבי יהודה ורבי מאיר אין זה כדבר מצוה, ולכן אין מערבין.

ח. אם על ידי עירוב יכולני לעשות וכו'

לכאורה קשה, שאפילו בלא עירוב יכול לעשות באופן שאין צריך סוכות רבות כל כך, שהרי יכול לעשות סוכות כל שתי מילין, ויצא אחד מהסוכה לקראתו מיל אחד, ויחזור ללוותו מיל אחד. ויש לתרץ על פי מה שכתב התוספות הרא"ש, שאינה תשובה של ממש, שהרי אי אפשר להם לכוין השעה שיצאו לקראתו, והיו צריכים לעמוד זמן גדול לצפות לביאתו.

ז. אותן אברים מה הן בהנאה

מכך שהגמרא דנה רק לגבי הנאה, דייק השפת אמת שלענין אכילה ודאי אסור. והקשה, שהרי לעיל (סד.) אמרו שדחייתו היא שחיטתו, והתוספות שם דימו לעריפת עגלה ערופה שטהור מידי נבלה, ולכאורה הוא הדין לענין אכילה. וכתב שאסור באכילה משום שכתוב 'זבחת ואכלת', וסוף סוף לא